

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

ХОМИЧ ВАЛЕРІЙ ФЕОДОСІЙОВИЧ

УДК 371.10.03

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ**
(на матеріалі вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.)

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2000

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному інституті імені Г.С.Сковороди, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

Мазоха Дмитро Степанович,

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
інститут імені Г.С.Сковороди,
завідувач кафедри педагогіки та методики
початкового навчання

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,

дійсний член АПН України

Євтух Микола Борисович,

академік–секретар відділення

педагогіки і психології вищої школи АПН України;

кандидат педагогічних наук, доцент

Гузій Наталія Василівна,

Національний педагогічний університет

імені М.П.Драгоманова, докторант

Провідна установа – Волинський державний університет імені Лесі Українки, кафедра педагогіки, Міністерство освіти і науки України, м. Луцьк

Захист відбудеться "14" грудня 2000 р. о 16-30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601 м.Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601 м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий "7" листопада 2000 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.О.Приходько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Час активної розбудови системи національної освіти України, відродження та подальший розвиток духовно-моральної культури, інтелектуального потенціалу українського народу спонукають до пошуків ефективних шляхів виховання нової генерації педагогічних кадрів. Державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття") педагогічним працівникам відводиться роль основної рушійної сили відродження та створення якісно нової національної системи освіти. Нинішня практика суспільного і шкільного життя настійно вимагає творчої особистості вчителя, якій властиві високий рівень професіоналізму, національної самосвідомості та громадянського обов'язку, методологічної та загальної культури, яка володіє інноваційними технологіями організації навчально-виховного процесу.

Теоретичне і практичне вирішення цих питань неможливе без аналізу і узагальнення вітчизняного педагогічного досвіду та висвітлення його історичних витоків. Творчість завжди виступає спробою формування майбутнього через тісний діалог з минулим.

Відродження української державності зняло перешкоди на шляху історичної правди, поставило перед історико-педагогічною наукою завдання здійснити врівноважений, без ідеологічних догм і стереотипів, аналіз педагогічних здобутків національної школи. Особливий інтерес в цьому плані заслуговує рух українського вчительства, життєдіяльність національної школи в 1917-1930 роках. Саме в цей історичний проміжок українці, отримавши певні автономні права, творили власну систему народної освіти, проводили активну українізацію школи. Ці процеси спонукали до широкої творчості і новаторства як окремих особистостей, так і колективний розум педагогів. В Україні розгорнувся широкий соціально-педагогічний експеримент.

Запровадження загального початкового навчання, масова ліквідація неписьменності, невпинне розширення шкільної мережі вимагали інтенсивної роботи з підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації. Нова мета, нові завдання, нова спрямованість педагогічної діяльності вимагали і нового педагога. В зв'язку з цим інтенсивно вивчалися проблеми вчителя, про що свідчать багато-численні статті в педагогічних журналах "Вільна українська школа", "Шлях освіти", спеціальних збірниках, монографіях. В 20-х роках започатковується професіографічний підхід до визначення якостей особистості вчителя, активно досліджується сутність педагогічної праці, прийоми й методи роботи вчителів, рівень їх загальнопедагогічної та методичної роботи. В цей час здійснюється процес формування і розвитку національної системи

підвищення кваліфікації і перепідготовки педагогічних кадрів, створюється система колективної методичної і виробничої роботи з педагогами.

Вчитель, як основна рушійна сила ствердження якісно нової системи освіти в Україні, привертав до себе пильну увагу прогресивних педагогів і освітніх діячів досліджуваного періоду – Г.Вашенка, Г.Гринька, Т.Лубенця, А.Макаренка, Я.Мамонтова, І.Огієнка, М.Скрипника, І.Стешенка, С.Русової, Я.Чепіги та ін. Їм належить ряд цікавих висловлювань, думок, переконань і методичних порад щодо формування в педагогів умінь оптимізувати всі види навчально-виховного процесу, спрямувати його на гармонійний розвиток особистості, її світогляду, моральних і естетичних ідеалів, соціально значущої діяльності. Новаторські пошуки в педагогіці 20-х років XX ст. акумулювали вагомі педагогічні здобутки, залишили у спадок неоціненні пласти української педагогічної думки.

Проте трагізм нашої історії полягає в тому, що в зв'язку з відомими політичними та ідеологічними заборонами, доробок прогресивних вітчизняних педагогів був малодослідженим, недоступним для кількох поколінь наших співвітчизників. Чимало сторін розвитку української національної освіти залишились осторонь уваги дослідників, серед них і проблема творчої особистості вчителя національної школи в спадщині вітчизняних педагогів.

Сьогодні українське суспільство переосмислює систему цінностей, на яких базувалась впродовж останніх десятиліть життєдіяльність школи. Це дозволяє по-новому, здолавши національний нігілізм, осмислити історико-педагогічний аспект проблеми становлення творчої особистості вчителя в тісному зв'язку з проблемами національної освіти в сучасній Україні.

Соціальна зумовленість проблеми формування ініціативно-творчого типу особистості вчителя, оцінка педагогічної творчості як важливої передумови оновлення шкільної справи, виділення професійно і соціально значущих особистісних характеристик творчо працюючого вчителя на основі аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр., робить актуальною тему дисертаційного дослідження *“Проблема формування творчої особистості вчителя (на матеріалі вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.)”*.

Хронологічні рамки дослідження. Нижня межа дослідження обґрунтовується революційними подіями 1917 року, які пробудили й активізували просвітницький рух в Україні. Патріотично настроєні педагоги України з ентузіазмом приступили до розбудови національної системи освіти і нової педагогіки. Верхня хронологічна межа зумовлюється соціально-політичними змінами в республіці, реформами освітньої справи України, спричиненими виходом ряду постанов:

- ЦК ВКП(б) від 25.07.1930 р. "Про загальне обов'язкове початкове навчання";
- ЦВК і РНК СРСР від 23.07.1930 р. "Про реорганізацію вищих шкіл, технікумів і робітфаків";

- РНК від 11.08.1930 р. “Про реорганізацію мережі і системи педагогічної освіти”;
- ЦК ВКП(б) від 5.09.1931 р. “Про початкову і середню школу”.

Саме ці постанови здійснили злам у демократичному розвитку середньої і вищої школи України, привели до уніфікації педагогічної освіти, поклали край відносно вільному розвитку національної науки та школи, започаткували період авторитарного, догматизованого шкільництва. З 1931 року припиняється шукання нових методів і форм навчання, призупиняються всі педагогічні експерименти. Більшовики в галузі освіти рішуче стають на ґрунт крайнього тоталітаризму.

Період, який розглядається в даному дослідженні, можна розцінювати як відносно самостійний етап в історії розвитку наукової думки в Наддніпрянській Україні, етап повноцінного творення педагогічної науки та школи, інтенсивного національно-культурного будівництва, широкої творчості і новаторства окремих особистостей та колективного розуму педагогів.

Стан наукової розробки теми. Аналіз загальнофілософської та психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що в останні роки спостерігається спалах певного інтересу та активізація пошуків науковців щодо дослідження творчої педагогічної діяльності вчителя, виявлення рівнів цієї діяльності, шляхів вдосконалення професійної підготовки до творчої діяльності тощо.

Важливу роль в розробці основ теорії педагогічної творчості відіграли праці психологів Л.Виготського, Г.Костюка, О.Леонтьєва, В.Моляко, С.Рубінштейна, В.Теплова. Психолого-педагогічним проблемам формування творчої особистості присвячені роботи В.Андрєєва, І.Беха, Д.Богоявленської, А.Луки, С.Максименка, Я.Пономарьова, І.Синиці та інших. Історія вищої педагогічної освіти ґрунтовно досліджена в роботах А.Алексюка, Л.Вовк, Н.Дем'яненко, М.Євтуха, І.Зайченка, В.Лугового, В.Майбороди, С.Сірополка, О.Сухомлинської, М.Ярмаченка та інших.

Наукові засади професійно-педагогічної підготовки вчителя висвітлені в дослідженнях професіографічного плану (В.Бондар, О.Киричук, Н.Кузьміна, О.Мороз, Д.Ніколенко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, М.Шкіль, О.Щербаков та інші). Формування майстерності у професійній діяльності майбутнього вчителя продуктивно розглянуто в роботах Ю.Азарова, Б.Мітюрова, О.Мороза, І.Зязюна, Л.Рувинського, О.Рудницької.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в монографіях Н.Дем'яненко, П.Кравчук, В.Лугового, В.Майбороди, Р.Скульського, дисертаційних працях Г.Грінченко, Г.Головка, А.Марушкевич, Н.Матвійчук, І.Пінчук, В.Шарпатога. Теоретичним підґрунтям нашого дослідження стали роботи М.Євтуха, В.Кан-Калика, Н.Кічук, О.Мороза, М.Нікандрова,

М.Поташника, С.Сисоєвої, Л.Хомич, в яких окреслено шляхи оптимізації підготовки педагога до творчої професійної діяльності.

Проте, при всьому розмаїтті вивчення проблеми формування вчителя як творчої особистості, поза увагою дослідників залишились історико-педагогічні аспекти. Сьогодні відсутні спеціальні наукові праці, в яких би висвітлювались погляди вітчизняних педагогів періоду 1917-1930 рр. на проблему творчої особистості вчителя національної школи в ракурсі системного аналізу, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Дисертаційне дослідження виконувалось відповідно до плану науково-дослідних робіт Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту імені Г.С.Сковороди. Тема затверджена в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології АПН України (протокол №3 від 10 червня 1996 року).

Об'єкт дослідження – вітчизняна педагогічна спадщина 1917-1930 рр.

Предмет дослідження – творча особистість вчителя національної школи у вітчизняній педагогічній спадщині 1917-1930 рр.

Мета дослідження – історико-педагогічне обґрунтування особливостей формування творчої особистості вчителя національної школи на основі аналізу педагогічної спадщини 1917-1930 рр.

Завдання дослідження:

- 1) здійснити теоретико-методологічний та історико-генетичний аналіз проблеми педагогічної творчості;
- 2) узагальнити провідні тенденції та основні форми реалізації педагогічної творчості в практиці пореволюційної школи;
- 3) обґрунтувати модель творчої особистості вчителя національної школи крізь призму вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр;
- 4) визначити перспективи впровадження в практику вдосконалення фахової майстерності вчителів педагогічних надбань досліджуваного періоду.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають: теорія наукового пізнання з її вимогами об'єктивності, доказовості, історизму; філософські положення, покладені в підґрунтя гуманістичної теорії особистості; концепції філософії та психології творчості; системно-структурний та особистісно-діяльнісний підходи до суб'єктів творчої педагогічної діяльності; фундаментальні педагогічні теорії творчої особистості вчителя; основні тенденції вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр. з проблеми формування творчого типу особистості вчителя національної школи.

Методи дослідження. В роботі був використаний системно-структурний підхід до моделювання творчої особистості вчителя національної школи. Основними методами дослідження були: метод теоретичного аналізу філософської, історичної, психолого-педагогічної літератури; науково-історичний, проблемний та порівняльний аналіз вітчизняної педагогічної спадщини, поглядів визначних педагогічних та громадських діячів; вивчення та аналіз архівних матеріалів; теоретичне моделювання; метод історичної інтерпретації (адаптації до сьогоденних конкретних умов) результатів дослідження.

Джерельною базою дослідження були матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ України); архівні матеріали Інституту рукописів Центральної наукової бібліотеки імені В.Вернадського; матеріали Педагогічного музею АПН України; урядові документи, законодавчі акти, статистичні збірники і звіти керівних органів освіти; публікації в періодичних педагогічних виданнях досліджуваного періоду з проблеми педагогічних кадрів; педагогічна спадщина провідних діячів освіти та педагогів аналізованого періоду (Г.Ващенко, Г.Гринька, Т.Лубенця, А.Мамонтова, А.Макаренка, І.Огієнка, С.Русової, Я.Чепіги), в яких висвітлюються теоретичні засади та практичні підходи до формування творчої особистості вчителя національної школи; праці сучасних вчених в галузі історії та теорії педагогіки – А.Алексюка, В.Бондаря, Л.Вовк, М.Євтуха, І.Зязюна, Н.Дем'яненко, С.Золотухіної, Н.Кічук, В.Лугового, В.Майбороди, О.Мороза, О.Рудницької, С.Сисоєвої, О.Сухомлинської, М.Ярмаченка та інших; сучасна українська педагогічна періодична преса.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведено цілісний системно-структурний аналіз та висвітлено складний і багатоплановий характер формування творчої особистості вчителя національної школи на основі аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.; представлено поняття “творчої особистості вчителя”, як корелята педагогічної майстерності; розширено уявлення про закономірності розвитку педагогічної креативності; обґрунтована модель творчої особистості вчителя сучасної школи, яка презентує ретроспективний погляд на багатогранність функцій та особистісних якостей педагога.

Теоретичне значення дослідження полягає в здійсненні загально-філософського, психологічного та культурологічного аналізу проблеми педагогічної творчості; обґрунтуванні історичних та освітньо-педагогічних передумов формування творчої особистості вчителя національної школи; висвітленні складного процесу формування педагогічної творчості на основі ретроспективного аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.; проаналізовано шляхи вдосконалення підготовки вчительських кадрів в сучасних умовах.

Практичне значення дослідження. здійснено історичний аналіз наукових позицій вітчизняних педагогів початку 20-го століття щодо педагогічної творчості та особистості вчителя національної

школи, що є важливою умовою оптимізації професійної педагогічної діяльності на сучасному етапі; доведено продуктивність професіографічного підходу до вивчення вчительської діяльності; виділено професійно і соціально значущі особистісні характеристики творчо працюючого вчителя; розроблено і впроваджено в навчальний процес спецкурс "Соціально-педагогічні проблеми вчительської діяльності".

Особистий внесок автора полягає в історико-теоретичному обґрунтуванні і розробці моделі творчої особистості сучасного вчителя, визначенні ефективних умов та шляхів формування педагогічної творчості в контексті аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.

Обґрунтованість та вірогідність результатів дослідження забезпечується його цілісною теоретико-методологічною концепцією; використанням методів, адекватних меті та завданням дослідження; системним аналізом досліджуваних матеріалів в історико-генетичному, порівняльно-історичному, логічному і проблемному аспектах; співвіднесенням результатів дослідження з реальними проблемами теорії і практики сучасної педагогічної освіти; широким обговоренням концептуальних положень.

Апробація результатів дослідження здійснювалась та отримала схвалення на міжнародних наукових конференціях: "Традиції виховання в світовій народній педагогіці" (Рівне, 1995); "Сучасна початкова школа: проблеми, пошуки, знахідки" (Тернопіль, 1996); "Творчість як предмет міждисциплінарних досліджень та навчання" (Київ, 1997), на Третіх Костюківських читаннях (Київ, 1994), всеукраїнських педагогічних читаннях, присвячених 140-річчю з дня народження С.Ф.Русової (Чернігів, 1996), всеукраїнських науково-теоретичних конференціях "Педагогічні ідеї А.С.Макаренка і сучасність: проблеми та перспективи" (Переяслав-Хмельницький, 1999) та "Неперервна професійна підготовка педагогічних кадрів гуманітарного профілю: теорія, практика, перспективи" (Ялта, 2000). Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 10 одноосібних публікаціях автора.

Впровадження результатів дослідження. Розроблено програму спецкурсу "Соціально-педагогічні проблеми вчительської діяльності" та включено його в низку навчальних планів Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту імені Г.С.Сковороди. Результати дослідження використовувалися в процесі викладання курсу "Основи педагогічної майстерності" в Переяслав-Хмельницькому державному педінституті імені Г.С.Сковороди, впроваджувались в навчальний процес на курсах підвищення кваліфікації вчителів (м.Біла Церква, м.Переяслав-Хмельницький), на кафедрі педагогічної творчості Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Зміст роботи викладено на 195 сторінках комп'ютерного набору, з яких 16 сторінок займає список використаних джерел (253 найменування) та 18 сторінок додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовується актуальність і ступінь вивчення обраної проблеми, окреслюється об'єкт і предмет, визначається мета, завдання та методи дослідження, розкривається наукова новизна, теоретична та практична значущість роботи, вказується джерельна база і хронологічні рамки дослідження, подаються дані щодо апробації і впровадження в практику результатів дослідження та відомості про структуру дисертації.

У *першому розділі* "Теоретичні основи педагогіки творчості" здійснюється теоретико-методологічний та історико-генетичний аналіз проблеми творчості. Творчість як явище виникає в процесі становлення людського індивіда. Людина-творець через діяльнісну сутність реалізує в предметі творіння власну суб'єктивність (психологічні характеристики, духовний світ, спосіб самобуття тощо). В усі часи діяння, що демонстрували справність, універсальність та ефективність розв'язання завдань набували евристичного аспекту. Тобто, творчість історично впліталась в еволюцію людського буття, ставала виразним корелятом людської винятковості.

Зважаючи на цю обставину, здійснюється екскурс до творчості античних філософів, які розглядали мистецтво вчителя як пробудження прагнення до істини та як розвиток самостійної думки. Саме представники античного світу вперше вжили термін "виховне мистецтво", суть якого визначалась сукупністю якостей вчителя, який володіє майстерністю навчання і виховання.

Погляди на творчість в середньовічній філософії пов'язані з розумінням Бога як особистості, яка вільно творить світ. Тобто, творчість виступає вольовим актом, що забезпечує перехід із небуття до буття. Таке розуміння стало канонічним, а наступні філософи лише поглиблювали визначення змісту творчості, розглядаючи її як "абсолютний приріст" певного об'єктивного змісту прояву "Я", як сутність якості особистості, як універсальний спосіб самореалізації особистості або ж як діяльність, що характеризується вищим ступенем активності, спрямованої на подолання певного протиріччя у відповідності з поставленою метою.

Загальнофілософський, психологічний та культурологічний аналіз проблеми творчості стосується структури та механізмів інтелектуальних пошукових дій; сукупності властивостей особистості,

які забезпечують її включення в процес творення; досліджуються взаємопов'язані і взаємодоповнюючі складові творчості – репродуктивна та креативна (Н.Гінділіс, О.Дубасенюк, М.Поташник). Творчість спрямована на уяву, зміну, комбінування; це те нове, оригінальне, що входить в історію самого творця, в історію розвитку науки і мистецтва (Л.Виготський, С.Рубінштейн). В якості інтегральних показників високого рівня загальної творчої вихованості може виступати прояв психологічної готовності до творчої праці в сучасних умовах та сформованість творчих стратегій (В.Моляко).

В педагогічній науці творчість розглядається, здебільшого, як вища форма активності і самостійності людини (К.Ушинський, С.Шацький, А.Макаренко, В.Сухомлинський). Педагогічна діяльність, в силу специфіки предмету творення, не фіксується у чітко визначених, завершених результатах. З огляду на це, педагогічна професія часто опиняється за межами цього поняття, хоча вимога творчості в праці педагога виступає як вимога суспільної потреби. Дослідники педагогічної творчості розглядають її в системі інтерактивних впливів, що проявляється, передусім, у співтворчості вчителя і учня і обумовлюється їх індивідуально-психологічними особливостями та організацією навчальної діяльності.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що педагогічна творчість – це пошукова діяльність вчителя, спрямована на формування творчої особистості учня і передбачає безперервне самовдосконалення, саморозвиток особистості та усвідомлення своєї ролі в суспільстві, що сприяє оптимізації навчально-виховного процесу.

Настійною вимогою творчознавства на сучасному етапі розвитку педагогічної науки є розгортання загальних методологічних досліджень творчої сутності особистості педагога. Варто зазначити, що домінуючою ознакою творчої особистості вчені вважають наявність спеціальних здібностей, що сприяють включенню суб'єкта в успішну творчу діяльність. При цьому, акцентується увага на різні аспекти індивідуальності – інтелектуальну ініціативність (Д.Богоявленська), творчу активність (Б.Козленко, Н.Постолук, Д.Єрмолаєва-Томіна), взаємозв'язок творчої активності особистості і прагнення до самовдосконалення у професійній діяльності (Н.Кузьміна), творчий потенціал особистості (П.Кравчук). Узгодженою є думка про те, що творча особистість характеризується різнобічністю знань, прагненням до пізнання нового, оригінального, здатна виділяти особливе і нестандартне, відкидаючи звичайне і шаблонне.

Успіх у розвитку творчої особистості вчителя визначається, передусім, його професійно-педагогічною спрямованістю, яка виступає провідною ознакою професійної придатності. Саме спрямованість, як вибіркове ставлення особистості до дійсності та ієрархія мотивів, мобілізує внутрішні резерви, сприяє становленню адекватних рис і властивостей, до яких можна віднести педагогічну спостережливість, такт, потребу в удосконаленні педагогічної реальності

(А.Маркова), здатність створити особистість, яка “не дорівнює сама собі”, спроможна бачити і формувати альтернативи (В.Біблієр), готова до передбачення та цілеутворення (В.Загвязинський).

Ми маємо підстави стверджувати, що теоретичний аналіз змістовного наповнення творчої особистості вчителя дає можливість виділити її основні показники і характеризувати працю педагога як таку, що інтегрує його професійний і особистісний розвиток.

Другий розділ "Формування творчої особистості вчителя національної школи в 1917-1930 рр." розкриває соціально-педагогічні умови розвитку творчості в педагогічному процесі пореволюційної школи України та презентує модель творчої особистості вчителя, побудованої на підставі аналізу спадщини вітчизняних педагогів.

Перемога Лютневої революції 1917 року дала надію на якісні перетворення в культурному житті українського народу, який впродовж століть жадав соціальних свобод і незалежності. Нові демократичні тенденції інтенсифікували розвиток національно-освітньої політики, яка сприяла будівництву національної школи, доступної всім верствам населення, демократизації процесу навчання, вихованню всесторонньо розвиненої особистості, українізації культурно-освітніх установ тощо. Розпочалася доба національного відродження і великих соціальних реформ. В Україні розгорнувся широкий соціально-педагогічний експеримент.

Задля вироблення програми розбудови українського шкільництва та організації підготовки національних вчительських кадрів за короткий період (квітень-грудень 1917р.) було проведено два Всеукраїнські Вчительські З'їзди, Всеукраїнський Професійний Учительський З'їзд, нараду в справі організації народної освіти в Україні. Створено Всеукраїнську Учительську Спілку, яка функціонувала в умовах ініціативи й активності, коли плідно співпрацювали всі творчі сили і напрямки. Вчителі отримали право на свободу у виборі підручників і методів навчання, а школи – на власне оригінальне обличчя.

Нова мета й нові завдання, якісно інша спрямованість педагогічної діяльності, створення можливостей для реалізації творчих надбань – все це внесло докорінні зміни в життя, працю, психологічний зміст особистості вчителя. Найважливішою проблемою цього часу стала освіченість вчителя, яка була одночасно і джерелом, і наслідком освіти. Починаючи з 1918 року, Міністерство освіти, очолюване І.Огієнком, підготувало низку постанов та розпоряджень щодо підготовки вчительських кадрів, які передбачали відкриття вчительських семінарій для підготовки вчителів початкових класів, випуски вчителів українознавства для шкіл усіх типів, підготовку педагогічного персоналу для інститутів, семінарій, педагогічних курсів та класів, інструкторів з шкільної освіти. Постало питання організації педагогічної академії та центрального педагогічного музею, забезпечення вчительства необхідною педагогічною літературою.

Створення нової національної школи спонукало до розробки основних принципів навчання і виховання, вироблення оригінальної та ефективної системи народної освіти. Перед школою розкрився широкий простір для педагогічного експериментування, організації активних зв'язків з прогресивними науковими колами Заходу, що, в свою чергу, потребувало методологічного обґрунтування та спрямування шкільної справи в творчо-еволюційне русло, яке звільнило б вчителів від шаблонів і розпоряджень. В національній педагогіці з'являються цікаві педагогічні ідеї "вільної школи" (Я.Чепіга-Зеленкович), впроваджується художньо-дидактичний метод (Я.Мамонтов), ідея індивідуалістичної педагогіки та комплексної системи навчання (О.Музиченко), "школи природнього розвитку" (А.Володимирський). Загальнопедагогічний аспект підготовки вчителя розроблявся вченими С.Ананьїним (основи естетичного виховання вчителя), Г.Гриньком (професіоналізація педагогічної освіти і підготовки вчителя), Г.Жураківським (вдосконалення змісту і організації вищої педагогічної освіти), Я.Чепігою (шляхи оптимізації формування особистості та підвищення авторитету вчителя).

Вчительство було націлене на реалізацію загальнодемократичних принципів духовного життя, однак більшовицька партія жаждала монопольного становища у політичному та ідеологічному житті. Тому стосунки між партією і освітянами в цей період сповнені трагізму та жорстокості. Посилювався тиск на педагогічну і психологічну науку. Незважаючи на це, період 1917-1930 років характеризується плідними підходами до розробки проблеми творчої педагогічної діяльності – її природи, завдань, результатів, значення особистості вчителя як центральної фігури педагогічної творчості.

З середини 20-х років започатковується професіографічне вивчення педагогічної праці (М.Гармсен, І.Чаленко, М. Зотін, С.Кириченко). Особливе значення мали ідеї С.Шацького про безперервне підвищення кваліфікації вчителів, масове вивчення та поширення передового педагогічного досвіду.

Важливим принципом вищої педагогічної освіти цього періоду був зв'язок школи з життям. Його реалізація перевірялась під час організації педагогічної практики. Аналіз архівних матеріалів та періодичних видань двадцятих років свідчить про розвиток трьох напрямків практики: педагогічного, громадсько-політичного, виробничого з краєзнавчим ухилом. На дослідно-педагогічних станціях проходили апробацію актуальні дослідження проблем навчання та виховання. Станції були не лише дослідними майданчиками, але й школами організаційно-методичного досвіду.

Характерною особливістю підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів в досліджуваний період був поступовий перехід від епізодичних курсів до системи колективної методичної і виробничої роботи з педагогами, створення органів управління цим процесом.

В даному розділі представлено модель творчої особистості вчителя, яка ґрунтується на аналізі спадщини вітчизняних педагогів. В основу розробки моделі було покладено метод системно-структурного аналізу педагогічної діяльності, який дає змогу складні багатоеlementні утворення подати у вигляді структурованих і взаємопов'язаних аспектів єдиного цілого. Методологічне обґрунтування системного підходу в педагогіці вперше здійснив Я.Мамонтов, розквіт творчої педагогічної діяльності якого припадає на двадцять років – “революційну лабораторію соціального новаторства”. Цей підхід спрямовувався, передусім, на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну модель. Застосування системного методу для дослідження творчої особистості вчителя давав змогу виокремити з розмаїття її багатомірних характеристик найбільш доцільні, впорядкувати їх відповідно ієрархії значимості та структурувати в єдине ціле.

З урахуванням своєрідності соціального замовлення пореволюційного періоду на професійну працю педагога, варто було спроектувати вимоги до особистості вчителя в певну якісно-описову модель. Дослідники педагогічної професії намагались виробити таку методику, яка б не лише констатувала наявність тих чи інших рис, а й демонструвала ступінь їх поширеності та значущості. При цьому, обумовлювались основні напрямки дослідження – власне професіограма педагога (властивості, здібності, уміlosti, яких потребує навчально-виховна праця) і методи та засоби дослідження структурних елементів особистості, що впливають на її професійне становлення. Таким чином, завдання професіограми полягало у відшуванні специфічних ознак професії. З цією метою здійснювався поелементний аналіз діяльності педагога.

Професіографія педагогічної праці цього періоду носила, в основному, констатуючо-узагальнюючий характер, однак, це слугувало надійним орієнтиром для подальших дослідницьких робіт у цьому напрямку. Діагностика і проектування творчої особистості вчителя, визначення оптимальних умов і ефективних шляхів формування неможливі без знання структури та закономірностей її становлення. Варто зауважити, що структурна характеристика моделі не була чимось сталим, ієрархізованим. Для творчої особистості характерний діалектичний процес кількісно-якісних змін в її структурі. Аналіз історико-педагогічного досвіду, зафіксованого у наукових працях педагогів, практиці роботи шкіл, педагогічній пресі, стенограмах педагогічних з'їздів, дає можливість розкрити сутність структурних компонентів моделі творчої особистості вчителя національної школи пореволюційної України.

Виходячи з цих міркувань, нами було виділено і обґрунтовано основні компоненти структури творчої особистості вчителя: *мотиваційно-ціннісний, змістовно-евристичний, процесуально-діяльнісний.*

Мотиваційно-ціннісний блок представлений чинниками, які визначають професійні ідеали, установки, переконання. Професійна мотивація виступає як потреба відповідального і творчого ставлення до праці. При цьому, центральним системоутворюючим чинником методологічної (орієнтаційної) складової виступає процес самовизначення вчителя.

Особистісний аспект спрямованості педагога реалізується через його ціннісні орієнтації, де в концентрованій формі відбиваються світоглядні уявлення, інтереси, усвідомлення відповідності обраний професії. Представники педагогічної науки 20-х років загострювали увагу на пізнавальній мотивації та усвідомленні професійного обов'язку. Вони переконували у необхідності створення в школі атмосфери невичерпної любові і теплоти, прагнення заслужити довіру дитини (Я.Чепіга, Г.Ващенко, Т.Лубенець).

Змістовно-евристичний компонент творчої особистості інтегрує в собі методологічну підготовку вчителя, рівень загальної культури, загальнопедагогічну і спеціальну підготовку, оволодіння педагогічною технологією, а також комплекс особистісних утворень, які забезпечують активну участь вчителя у створенні системи національної освіти. Це своєрідний творчий потенціал вчителя, що характеризує ступінь творчих можливостей, відображає міру можливої актуалізації в реальній практиці та відношеннях. Майстерність педагога презентується в його умінні реалізувати принцип індивідуалізації, в здатності узгодити навчально-виховний процес з діяльністю, фізичними та духовними силами учня, в можливості ідентифікувати себе з вихованцем (Я.Мамонтов, М.Гармсен, С.Русова).

Варто зауважити, що складність підготовки вчителя полягала в тому, що професійні знання мали формуватися одночасно на методологічному, теоретичному та методичному рівнях. На цьому наголошував А.Макаренко, якого, передусім, цікавила проблема формування ініціативно-творчого вчителя, техніка педагогічної справи, професійні та соціально значущі характеристики працюючого педагога. Педагогічна позиція А.Макаренка була глибоко гуманістичною і характеризувалась утвердженням нових етичних цінностей – колективізму, самоврядування, співробітництва, дисциплінованості, взаємодовіри і обов'язку. Щоб перетворити педагогіку в активну, цілеспрямовану науку, вчитель має йти на ризик, уникати шаблонів, бути представником високої педагогічної культури.

Реалізація мотиваційно-ціннісного та змістовно-евристичного компонентів створює умови для процесуально-діяльнісного компоненту, який характеризує професійний бік праці педагога, демонструє доцільність та оригінальність застосування педагогічних знань і навичок, забезпечує функціонування особистісних, інструментальних та методологічних засобів. Таким чином, процесуально-діяльнісний компонент відображає практичну реалізацію наявного творчого потенціалу через презентацію нових розробок, технологій, моделей – тобто, оригінального

конструювання навчально-виховного процесу. Основний показник діяльності творчого педагога – психічні продукти діяльності, зокрема, поява психічних новоутворень, нормалізована соціальна ситуація розвитку особистості учня.

Педагогів початку століття глибоко турбувала велика бідність в педагогічній методиці та техніці. На той час вже використовувався термін "техніка педагогічна" як компонент педагогічного процесу. Вона передбачала, насамперед, уміння володіти словом і мімікою, регулювати свій настрій, виховувати власною поведінкою, гнучко реагувати, використовувати значний арсенал методів педагогічного впливу (А.Макаренко); здійснення послідовних вольових акцій за визначеною кінцевою метою шляхом індивідуалізації, соціалізації, модифікації (Я.Мамонтов). За дослідженнями С.Русової, Я.Чепіги результативність творчої діяльності педагога корелює з його здатністю до самореалізації, самоактуалізації, прагненням до впровадження педагогіки співробітництва. Для вчителя надзвичайно важливим є вміння вибрати адекватне управлінське рішення в нестандартних або складних життєвих ситуаціях.

Проте, варто зазначити, що творча особистість вчителя не вичерпувалась лише простим накопиченням особистісних якостей, алгоритмів дій у певних ситуаціях. Передбачалось, що вона соціалізується в суспільстві, культурі конкретного народу, здійснюючи постійний пошук власних резервів, спроможних забезпечити оптимальну реалізацію доцільних моделей вчительської діяльності на основі соціального замовлення та логіки розвитку педагогічної науки.

Наслідком нашого наукового пошуку виступає особистість вчителя, якій властива педагогічна креативність, гнучкість у виборі вдумливого управлінського рішення, яка конструє навчально-виховний процес у відповідності до актуального рівня психічного розвитку та соціальної ситуації, розвиває здатність до рефлексії та прогнозування, інтеріорізує творчі еталони вчительської праці.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми формування творчої особистості вчителя, що виявляється у розкритті сутності і специфіки педагогічної творчості, визначенні найголовніших індикаторів професійно значущих характеристик творчої педагогічної діяльності і обґрунтуванні моделі творчої особистості вчителя національної школи шляхом ретроспективного аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр., а також визначенні перспектив впровадження в практику вдосконалення фахової майстерності вчителів педагогічних надбань досліджуваного періоду.

1. Творчість виступає історично еволюційною формою активності людей. Людина-творець через діяльну сутність реалізує власну суб'єктивність (психологічні характеристики, духовний світ, спосіб самобуття тощо). Творчість є невід'ємною складовою особистісного розвитку вчителя.

Контент-аналіз існуючих визначень педагогічної творчості дає нам підстави на розуміння її як такої пошукової діяльності вчителя, коли на основі усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, саморозвитку та самовдосконалення власної суб'єктності, забезпечується оптимальна організація навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості учня. Діяльність творчого педагога передбачає: психологічну готовність до прояву креативності у формуванні дитячої індивідуальності; створення творчо-пошукових ситуацій в навчальному процесі; здатності до прийняття нестандартних рішень; оволодіння технологією безконфліктного комунікативного впливу; прагнення до самопізнання, саморегуляції та самоорганізації власної особистості. Педагогічна творчість спрямовує вчителя на усвідомлення і реалізацію власної професійної позиції, стверджуючи його професійну індивідуальність.

2. Революційні події 1917 року спричинили в Україні широкий реформаторський рух в освітньо-педагогічному просторі. В умовах пореволюційної України проявилася чітка тенденція до широкої творчості і педагогічного новаторства, розгортання масштабного соціально-педагогічного експерименту.

Серед багатьох аспектів проблеми педагогічної творчості в цей час провідне значення має проблема формування суб'єкта творчої діяльності. Це спонукало нас до вироблення критеріїв оцінки особистісних і професійних якостей, педагогічних і методичних навичок і вмінь та стилю поведінки вчителя, визначення найголовніших індикаторів професійно значущих характеристик творчої педагогічної діяльності. Створення моделі спеціаліста педагогічної професії дозволило перейти від фрагментарного її розгляду до цілісного розуміння. Теоретичний аналіз наукових підходів у такому аспекті дає підстави вважати одним із істотних джерел формування творчої особистості вчителя діалектичне співвідношення: потреба (мотив) – здібність (зміст) – діяльність (процес).

3. В міру свого розвитку суспільство висувало дедалі складніші й різнобічніші вимоги до особистості педагога. В період 1917-1920 рр. ведуться активні пошуки змісту, форм та методів підготовки вчительських кадрів. Паралельно з залученням старої учительської інтелігенції до будівництва нової системи освіти, формується плеяда нових учительських кадрів, активно створюється професійна спілка працівників освіти. Завдяки діяльності позаурядових просвітницьких організацій та сподвижників розбудови українського шкільництва, в освітній простір запроваджується демократизм, гуманізм, особистісно орієнтована модель освіти.

На 1920-1930 рр. припадає вироблення основних тенденцій формування особистості вчителя нової школи України. Це етап пошуку шляхів піднесення політичної та професійної підготовки шкільних працівників, активної участі національного вчительства в громадсько-політичному та культурному житті країни. Попри того, що українське вчительство перебувало в "ножицях"

державної більшовицької і української шкільних політик, за основу навчально-виховного процесу взято національну ідею, а стрижнем змісту освіти стало українознавство.

4. Аналізуючи діяльність “вражаюче-прекрасного грона обдарованих Богом педагогів” цього періоду (Г.Ващенко, Т.Лубенця, Я.Мамонтова, А.Макаренка, І.Огієнка, С.Русової, Я.Чепіги), ми відзначаємо, що це була найвища форма мистецтва і джерело найвищого морального задоволення. Педагоги працювали в один з найпродуктивніших періодів педагогічного новаторства – активного розвитку змісту, методів і форм розбудови української національної школи, використання кращих надбань західної педагогіки. В їх концепціях і працях зосереджено багатий, експериментально досліджений і теоретично усвідомлений матеріал, що характеризує творчу діяльність вчителя, його особистісні характеристики та мотиви поведінки. Складні політичні й економічні умови не могли сприяти повноцінній реалізації накреслених наукових планів талановитої педагогічної плеяди, однак це не зменшило концентрації їх уваги до підготовки національних педагогічних кадрів. Узагальнення їх основних теоретичних позицій, аналіз безпосередньої педагогічної діяльності та практики роботи школи дозволило нам виділити провідні тенденції щодо вирішення проблеми формування творчої особистості вчителя національної школи: національно-державницьке спрямування, гуманізм, висока моральність, педагогічний оптимізм, оволодіння здобутками науково-педагогічних шкіл Заходу.

5. В процесі дослідження була визначена структура творчої особистості вчителя шляхом аналізу вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр. До її компонентів ми віднесли: мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значущості педагогічної праці, потреб у її вдосконаленні, формування ієрархічної системи мотивів, становлення адекватної системи ставлень до процесу професійної вчительської діяльності та її результатів); змістовно-евристичний (суть та специфіка теоретичної і практичної підготовки вчителя, що становить основу створення нових моделей педагогічної праці); процесуально-діяльнісний (методи та способи реалізації професіоналізму педагога, особливості втілення оригінальних задумів та ідей в процесі педагогічних впливів). В педагогічній діяльності ці структурні складові взаємопов’язані і взаємообумовлені. Креативний потенціал особистості вчителя надає нової якості його діяльності: формується професійна позиція, що акумулює в собі вищі рівні спеціальних знань, педагогічної спрямованості, психологічної готовності до вчинку. Фундаментальність освіти і професійна компетентність є інструментарієм для самоаналізу і вияву резервів самовдосконалення; актуалізація креативних здібностей стимулює саморозкриття особистості, а вдосконалення педагогічних технологій активізує пошук результату, адекватного задумові.

6. Доведено продуктивність професіографічного підходу до вивчення праці педагога. Модель творчої особистості вчителя дозволяє визначити систему нормативних вимог до вчителя,

вдосконалити структуру й зміст його професійної підготовки, передбачити комплекс цілеспрямованих дій для забезпечення ефективного педагогічного керівництва процесом формування педагога-творця на довузівському, вузівському, післявузівському етапах. Пізнання особливостей педагогічної професії дає змогу визначити роль особистості кожного вчителя, сформулювати вимоги до себе, продіагностувати та відповідно зкорегувати рівень власної готовності до відповідності цим вимогам. Для студентів це може слугувати хорошим орієнтиром при постановці завдань самовиховання та самоосвіти, а для педагогів – необхідною спонукою для вдосконалення професійно-педагогічної діяльності та створення з цією метою необхідних організаційно-педагогічних умов.

7. Здійснений нами науковий аналіз аспектів формування творчої особистості вчителя в потоці тих історико-педагогічних досліджень, яких ми торкнулися, не може вважатися цілком вичерпаним. Проте, гадаємо, що порушені проблеми є обґрунтованими, а їх вирішення – актуальним, оскільки за сучасних умов система педагогічної освіти має істотно випереджувати сьогоденні вимоги суспільства щодо якісного рівня підготовки кадрів, працювати не лише на близьку, але й далеку перспективу. Сучасний науковий пошук продукуватиметься ретроспективним творчо-критичним осмисленням генези та результатів розвитку вітчизняної педагогічної науки та шкільної практики 1917-1930 рр.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Хомич В.Ф. Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності в спадщині вітчизняних педагогів початку ХХ ст. // Творча особистість вчителя: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 1999. - Вип.3. - С.157-163.

2. Хомич В.Ф. Професія вчителя в світлі нових освітніх вимірів пореволюційної України // Творча особистість вчителя: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. - Вип.4. - С.109-115.

3. Хомич В.Ф. Проблема професійної майстерності вчителя в творчій спадщині вітчизняних педагогів початку ХХ ст.// Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Збірник наукових праць. - Київ–Запоріжжя, 2000. - Вип. 16. - С.109-113.

4. Хомич В.Ф. Українська педагогічна освіта доби національного відродження (1917-1920 рр.) // Наукові записки з української історії. - Київ – Переяслав-Хмельницький, 1999. - Вип. 7. - С.85-95.

5. Хомич В.Ф. Вчитель як творча особистість: історична ретроспектива // Розвиток освіти в Україні (II пол. XIX ст. – поч. XX ст.) : Збірник наукових праць /Наук. ред. О.В.Сухомлинська.- К.: Ін-т педагогіки, 1995. - С.55-66.

6. Хомич В.Ф. Українська національна школа пореволюційної доби: витоки та проблеми становлення // Проблеми національної освіти в Україні на поч. XX ст.: Збірник наукових праць / Наук. ред. О.В.Сухомлинська.- К.: Ін-т педагогіки, 1996. - С.72-78.

7. Хомич В.Ф. Педагогічна професія і особистість вчителя в творчій спадщині А.С.Макаренка // Педагогічні ідеї А.С.Макаренка і сучасність: проблеми й перспективи. - Переяслав-Хмельницький, 1999. - С.239-242.

8. Хомич В.Ф. Проблема творчої особистості вчителя в практиці роботи школи 20-30 рр. XX ст. // Сучасна початкова школа: проблеми, пошуки, знахідки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. - Тернопіль, 1996. - С.23-24.

9. Хомич В.Ф. Проблема творчої особистості вчителя національної школи в педагогічній спадщині Софії Федорівни Русової // Проблеми шкільної педагогіки і психології навчання і виховання у творчій спадщині Софії Русової: Матеріали Всеукраїнських педагогічних читань. - Чернівці, 1996.- С.74-77.

10. Хомич В.Ф. Творчий потенціал вітчизняного культурно-освітнього руху 20-х років XX ст.// Творчість як предмет міждисциплінарних досліджень та навчання: Матеріали IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції. - К.: НТУУ “КПІ”, 1997. - С.105-106.

Хомич В.Ф. Проблема формування творчої особистості вчителя (на матеріалі вітчизняної педагогічної спадщини 1917-1930 рр.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2000.

Дисертація присвячена цілісному аналізу структури і шляхів формування творчої особистості вчителя в нових соціальних умовах пореволюційної України. Узагальнено систему підготовки педагогічних кадрів у 1917-1930 рр., розкрито творчий доробок вітчизняних вчених-педагогів з проблеми вчителя національної школи. Конкретизовано професіограму педагога, виявлено провідні індикатори професійно значимих показників творчої педагогічної діяльності, обґрунтовано особистісну модель творчого вчителя.

Актуалізовано провідні тенденції становлення творчої особистості вчителя національної школи України досліджуваного періоду до сучасних проблем професійно-педагогічної підготовки педагогічних кадрів.

Ключові слова: професіограма вчителя, система підготовки педкадрів, модель творчої особистості вчителя, педагогічна спадщина, освітня діяльність, особистісний підхід.

Хомич В.Ф. Проблема формирования творческой личности учителя (на материале отечественного педагогического наследия 1917-1930 гг.). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2000.

Диссертационная работа посвящена исследованию процесса формирования творческой личности учителя путем анализа отечественного педагогического наследия 1917-1930 гг. Показано влияние новых социально-педагогических преобразований после революционных событий в Украине на развитие педагогического творчества и новаторства. Анализируются ведущие тенденции и основные формы внедрения педагогического творчества в практику работы пореволюционной школы.

Проанализировано пути реформирования системы педагогического образования, содержания специальной педагогической подготовки, методов работы украинских учителей. Изучено влияние новаторских педагогических идей Запада на развитие национальной педагогической науки и практики. Исследован сложный процесс налаживания сотрудничества между украинским учительством и Советской властью.

Рассматриваются подходы, существующие в исследуемый период, к оценке эффективности учительского труда. С этой целью анализируется практика профессионального отбора на учебу в педвузы, способы определения профессиональной пригодности, критерии определения профессионализма учителя, организационные формы повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров, созданная система коллективной методической и производственной работы с педагогами. Показан сложный процесс поиска оптимальной структуры учреждений педагогического образования после революции.

Исходя из принципа системности, обоснована модель творческой личности педагога. Ее формирование осуществлено с использованием профессиографического подхода. Путем анализа творческого наследия выдающихся украинских педагогов Г.Ващенко, Т.Лубенца, А.Макаренко, Я.Мамонтова, И.Огиенко, С.Русовой, Я.Чепиги по проблеме учителя выделены следующие компоненты его личностной структуры: мотивационно-ценностный, содержательно-эвристический, процессуально-деятельностный.

Мотивационно-ценностный блок в структуре творческой личности учителя представлен компонентами, которые способствуют осознанию значимости педагогического труда, определяют

профессиональные идеалы, установки, убеждения. Представители педагогической науки и практики 20-х годов (Г.Ващенко, С.Русова, Я.Чепига) среди них выделяли: гуманистическое мышление, национальное самосознание, педагогическое призвание, чуткое отношение к детям, методологическую и мировоззренческую позицию учителя.

Содержательно-эвристический компонент творческой личности интегрирует в себе уровень общей и социально-психологической культуры, общепедагогической и специальной подготовки, системные знания о ребенке как субъекте педагогического воздействия. Он выступает своеобразным творческим потенциалом педагога, демонстрирует его профессиональную компетентность и обеспечивает полноценное вхождение учителя в профессионально-ролевые отношения.

Процессуально-деятельностный компонент отражает на практике реализацию наличного творческого потенциала путем презентации новых разработок, технологий, моделей – то есть, оригинального конструирования учебно-воспитательного процесса. Он представлен такими компонентами как культура педагогической деятельности, педагогическое прогнозирование, высокий уровень самореализации, педагогическая техника, рациональное использование опыта и т.п.

Итогом научного поиска выступает личность учителя, которой присуща педагогическая креативность, гибкость в принятии управленческих решений, конструирующая учебно-воспитательный процесс в соответствии с актуальным уровнем психического развития учащихся и социальной ситуации, развивает способность к рефлексии и прогнозированию, интериоризует творческие эталоны педагогического труда.

В диссертации обоснованы пути повышения эффективности формирования творческой личности учителя в современных условиях.

Ключевые слова: профессиограмма учителя, система подготовки педкадров, модель творческой личности учителя, педагогическое наследие, просветительская деятельность, личностный подход.

Khomich V.F. Problems of Formation of Creative Teacher Personality (on material of home pedagogical inheritance of 1917-1930). – Manuscript.

The thesis (manuscript) is presented for Academic Degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.01 – General Pedagogic and History of Pedagogic.– National Pedagogical University named after M.P.Dragomanov.– Kyiv, 2000.

The thesis is devoted to the integrated analysis of structure and ways of formation of creative personality of a teacher in the new educational pedagogical conditions in Ukraine after Revolution.

It's generalized the system of training of pedagogical personal in 1917-1930, learnt the creative inheritance of Ukrainian Scientists on problems of national school teachers.

It's concretized a professiogramma of a teacher. The author reveals the basic professional indicators of creative pedagogical activities, gives proof of personal model of creative teacher.

In the thesis is shown the actual main tendency of formation of a teacher as a personality in national Ukrainian school of the period that investigated up to the modern problems of professional-pedagogical formation of pedagogical personal.

Key words: teacher's professiogramma, system of pedagogical personal formation, model of creative personality of a teacher, pedagogical inheritance, education activity, personal approach to.